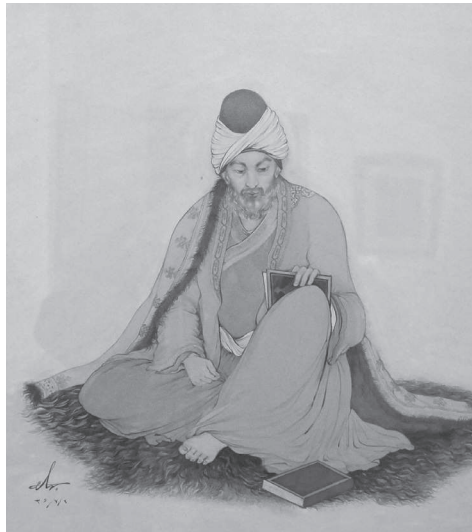

ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ ΙΔΕΩΝ

Περιπτεράς: **Στέλιος Ελληνιάδης**
defimag@otenet.gr
elliniadis.wordpress.com

Χωρίς αμφιβολία, το βασικό περιεχόμενο της ιρανικής ποίησης είναι η αγάπη. Η αγάπη σε όλες της τις μορφές. Η σεξουαλική αγάπη, η θειική αγάπη, η ομοερωτική αγάπη, η ανικανοποίητη αγάπη, κάθε είδους αγάπη ως αυτοσκοπός, αλλά και μεταφορικά και αλληγορικά. Με την απώλεια του εαυτού μέσα από την αγάπη, μέσα από τον απόλυτο έρωτα, και με το κρασί, φτάνει κανείς στην ύψιστη πνευματικότητα.

Ο Τζελαλεντίν Ρουμί (1227-1273) είναι ο γνωστότερος παγκοσμίως, αλλά δεν είναι ο μόνος. Σύγχρονοί του είναι ο Φαχροντίν αλ-Ιρακί (1211-1289) και ο Σααντί (1213/1219-1292), ενώ προηγούνται οι Αμπολκασέμ Φερντοσί (935-1020), Ομάρ Καγιάμ (1048-1124/1129) και Σαναΐ Γκαζναβί (1080-1131/41) και έπεται ο Χαφέζ (Σαμς αλ-Ντιν Μοχαμάντ Σιραζί) (1315-1390),

Τζελαλεντίν Ρουμί (Μουσείο Μπενζάντ, ΊΤεχράν)

*Αδέλφια Μουσουλμάνοι, δεν ξέρω τι να κάνω.
Δεν ξέρω τι να πω.*

Δεν είμαι Χριστιανός ούτε Εβραίος.

Δεν είμαι Μουσουλμάνος ούτε και Ινδουιστής.

Δεν είμαι Βουδιστής ούτε και Σούφι.

Δεν είμαι και διόλου Ζεν.

Δεν έχω μία θρησκεία ή παράδοση.

Δεν είμαι απ' την Ανατολή μήτε τη Δύση,

ούτε από θάλασσα ούτε κι απ' τα βουνά.

*Δεν είμαι στοιχειωμένος ή αιθέριος,
αλλά δεν είμαι ούτε και φυσικός.*

Δεν είμαι οντότητα και δεν υπάρχω

ούτε σ' αυτόν μηδέ στον κόσμο τον επόμενο.

Δεν έρχομαι από την Εύα, τον Αδάμ

ή κάποιαν άλλη ιστορία.

Ο τόπος μου είναι άτοπος,

κνάρι δεν έχει το κνάρι μου.

Ούτε σώμα ούτε ψυχή.

Ανίκω στον Αγαπημένο.

Είδα τους δύο κόσμους σ' έναν και γνωρίζω

τον πρώτο και τον τελευταίο

που αναπνέει μ' ανθρώπινη φωνή.

(Από το βιβλίο «*Μικρό απάνθισμα από την ποίηση του Ρουμί*» σε απόδοση του Βίκου Ναχιμία, εκδόσεις «ντέφι»)

οι οποίοι ανήκουν στους πιο δημοφιλείς από τους εκατοντάδες καταγεγραμμένους ποιητές αυτής της τεράστιας παράδοσης που έχει βάθος πολλών αιώνων και συνδυάζει τη λογοτεχνία με τη φιλοσοφία και τη θρησκεία, ακόμα και με την πολιτική, φτάνοντας μέχρι τις μέρες μας σαν βασικό συστατικό του διαχρονικού ιρανικού πολιτισμού.

Ένας λόγος που ο Φερντοσί κατέχει ένα πολύ μεγάλο σκήπτρο είναι ότι αφενός ενσωματώνει στο επικό «*Βιβλίο των βασιλιάδων*», το οποίο με 50 χιλιάδες δίστιχα θεωρείται το μεγαλύτερο ποίημα -από ένα δημιουργό- στον κόσμο, τον σημαντικό προ-ισλαμικό πολιτισμό από τη δημιουργία του σύμπαντος, για τους γενναίους ήρωες που παλεύουν όχι μόνο με τους εχθρούς αλλά και με τις συνειδήσεις τους και για τις πολύ κομψές γυναίκες που διεκδικούν τις καρδιές τους, και αφετέρου αποφεύγει τη χρήση των αραβικών λέξεων που είχαν εμφυσωθεί στην περσική γλώσσα.

Ο Ομάρ Καγιάμ ήταν μαθηματικός, αστρονόμος και ποιητής. Η ενασχόλησή του με την Ευκλείδεια γεωμετρία, η δημιουργία ενός αξιόπιστου ημερολογίου αρκετούς αιώνες πριν από το Γρηγοριανό και η θεωρία του για την κίνηση των άστρων σε συνδυασμό με τα αποδιδόμενα σ' αυτόν περίπου χίλια σωζόμενα ρουμπαιγιάτ (είδος περσικής ποίησης) μέσα από τα οποία εκφράζει μια πλούσια φιλοσοφία με επίκεντρο την ύπαρξη, την ελευθερία της βούλησης και την ουσία της ζωής, τοποθέτησαν τον Ομάρ σε ένα από τα υψηλότερα βήματα του πνευματισμού με βαθιά διαχρονική επιρροή στο πολυφυλετικό μωσαϊκό της Ανατολής.

Το καλό και το κακό, που είναι στη φύση της ανθρωπότητας,

η χαρά και η λύπη, που βρίσκονται στην τύχη και τη μοίρα,

να μην αποδίδονται στο μηχανισμό των ουρανών, γιατί στη λογική αυτή η μηχανή είναι χίλιες φορές πιο ανήμπορη από εσένα.

Ο Σαναΐ έγραψε το μεγάλο ποίημα «*Ο κήπος της αλήθειας*», στο οποίο δένεται ο έρωτας με τη θειική ουσία. Η αγάπη και το κρασί, σε αντίθεση με την αποχή από τις σωματικές απολαύσεις που επιβάλλει η θρησκευτική ορθοδοξία, οδηγεί στο Θεό, γιατί αποδυναμώνουν τον εγωισμό και την ιδιοτέλεια που αποτελεί τη βασική προϋπόθεση για να φτάσει κανείς στην ύψιστη πνευματικότητα και να μετουσιωθεί.

*Δεν τολμώ να προφέρω το όνομα της αγάπης και το πιο εκπληκτικό είναι, από τότε που βλέπω,
κάθε δημιούργημα στη γη βρίσκεται σε ειρήνη με την αγάπη.*

Ο Ιρακί γεννήθηκε κοντά στα Εκβάτανα (σημερινό Χαμαντάν) και ακολούθησε την πιο εκκεντρική εκδοχή του σουφισμού, ζώντας ανάμεσα σε ζητιάνους, γράφοντας ομοερω-

Ιράν: Ταξίδι στη χώρα

τικά ποιήματα και εκθειάζοντας το κρασί που ανέκαθεν ήταν ουσία που συνδεόταν με την αγιοσύνη, την ταπεινότητα και τη λύτρωση, ακόμα και μετά την επικράτηση του Ισλάμ που απαγόρευε τη χρήση του.

Ο Ιρακί είχε αφοσιωθεί στις ιδέες του μεγάλου σούφι φιλόσοφου Ιμπν αλ-Αραμπί (1165-1240) του οποίου η σκέψη είχε στοιχεία από το Κοράνι, τις πνευματικές ρίζες των τοπικών παραδόσεων, τους πρώτους σούφι, αλλά και τον νεοπλατωνισμό. Ο φυσικός κόσμος είναι η σκιά της αληθινής πραγματικότητας που βρίσκεται στον πέρα κόσμο, τον πνευματικό και μεταφυσικό· οι ουσιαστικές αλήθειες βρίσκονται σε μια ανώτερη σφαίρα προς την οποία προσπαθεί να τείνει ο σκεπτόμενος άνθρωπος. Ο άνθρωπος μπορεί να βελτιώσει τον εαυτό του μέχρι του σημείου να γίνει ο Τέλειος Άνθρωπος. Είναι πολύ ενδιαφέρον ότι, όπως επισημαίνει ο Michael Axworthy στο εξαιρετικά κατατοπιστικό βιβλίο του «*A History of Iran – Empire of the Mind*» (εκδόσεις Basic Books), από το οποίο έχω αντλήσει πολλά στοιχεία, αυτές οι ιδέες είναι ζωντανές στο σύγχρονο Ιράν, όπως φαίνεται και από την άμεση αναφορά στον Ιμπν αλ-Αραμπί, στο γραπτό έργο του Αγιατολάχ Χομείνι.

Ο Σααντί γεννήθηκε στο Σιράζ, μια πόλη που γλύτωσε την εκθεμελίωση επειδή παραδόθηκε έγκαιρα στους Μογγόλους. Το ποίημά του «*Γκολεστάν*», που σημαίνει «*Ο κήπος των ρόδων*», αποτέλεσε τη βάση της ορθής διδασκαλίας της περσικής γλώσσας και οι ρήσεις του έχουν ενταχθεί στο καθημερινό λεξιλόγιο των Ιρανών, ενώ ένα απόσπασμα από το ποίημα είναι τόσο παγκόσμιο που είναι αποτυπωμένο πάνω από την κεντρική είσοδο του κτηρίου του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη.

Όλοι οι άνθρωποι είναι μέλη ενός σώματος γιατί δημιουργήθηκαν από μία ουσία.

Όταν η μοίρα ταλαιπωρεί ένα άκρο με πόνο τα άλλα άκρα δεν θα μείνουν ασυγκίνητα.

Εσύ που δεν λυπάσαι για τους άλλους που υποφέρουν

δεν δικαιούσαι να αποκαλείσαι άνθρωπος.

Και σε ένα άλλο τετράστιχο ο Σααντί λέει:

Ή διάλεξε μία γωνία απομόνωσης μέρα και νύχτα

ή άναψε τη φωτιά της αγάπης και άφησε το σπίτι να καεί.

Η απόκρυψη και η αγάπη δεν τα πάνε καλά μαζί.

Εάν δεν θέλεις το βέλο σχισμένο, σφράγισε τα μάτια σου.

Και ο Χαφέζ γεννήθηκε στο Σιράζ, βιώνοντας τις σφαγές και τις καταστροφές του Ταμερλάνου (Τιμούρ), αλλά εκφράζοντας με τον πιο λυρικό, απόλυτο και σαφή τρόπο τη μίξη του έρωτα,

Φερντοσί, Ισφαχάν
(φωτο Στ. Ελληνιάδη)

του κρασιού και του Αγαπημένου.

Τα μαλλιά της ήταν ακόμα μπλεγμένα, το στόμα της ακόμα μεθυσμένο και γελώντας, οι ώμοι της ιδρωμένοι, η μπλούζα της σχισμένη ανοιχτή, τραγουδώντας ερωτικά τραγούδια, το κρασοπότηρό της γεμάτο. Τα μάτια της ψάχνανε για καυγά, τα χείλη της ήταν έτοιμα για στροφές. Κάθισε χτες τη νύχτα τα μεσάνυχτα στο κρεβάτι μου.

Έβαλε τα χείλη της κοντά στο αφτί μου και είπε ψιθυριστά αυτές τις λέξεις: Τι είν' αυτό; Δεν είσαι ο παλιός μου εραστής; Κοιμάσαι;

Ο Φαρίντ αλ-Ντιν Ατάρ (1158-1221/1229), που έζησε στο Νισαπούρ, έγραψε 45 χιλιάδες στίχους και επηρέασε τη σούφικη ποίηση με τη «*θρησκεία της αγάπης*», για τους ανθρώπους που έχουν αυτήν σαν ηθικό κώδικα. «*Η διάσκεψη των πουλιών*» είναι ένα από τα πιο γνωστά και αγαπητά ποιήματα της περσικής ποίησης και τα πιο τολμηρά αφού πραγματεύεται τη δραματική ιστορία του Σεΐχη Σαναάν που ερωτεύεται μια Χριστιανή που «*μοιάζει με ήλιο*»: *Δεν έχω πίστη, φώναξε. Η καρδιά που έδωσα είναι πια άχρηστη. Είμαι σκλάβος της Χριστιανής.*

Κι όταν σε κατάσταση απόλυτου εξευτελισμού ζητούν από τον Σεΐχη να ομολογήσει την ντροπή του μπροστά στο θεό, ο Σαναάν απαντάει «*ο Θεός ο ίδιος μου άναψε αυτή τη φλόγα*». Ο Ατάρ σφαγιασθηκε μαζί με τους άλλους κατόικους του Νισαπούρ από τους Μογγόλους που είχαν εισβάλει στην Περσία.